HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מתני' [א]עצם כדי לעשות תרווד רבי יהודה אומר כדי לעשות ממנו חף זכוכית כדי לגרור בו ראש [א]הכרכר צרור או אבן כדי לזרוק בעוף רבי אלעזר בר יעקב אומר כדי לזרוק בבהמה: **גמ'** למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש הא קיימא לן [ב]דשיעורא דרבנן נפיש אמר עולא חפי פותחת: תנו רבנן חפי פותחת טהורין קבען בפותחת טמאין ושל גל אף על פי שחיברן בדלת וקבען במסמרים טהורין שכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע: זכוכית כדי לגרור בו: תנא [ג]סכוכית כדי לפצוע בה שני נימין כאחת: צרור או אבן כדי לזרוק בעוף [ב]רבי אלעזר כו': אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן והוא שמרגשת בה [ג]וכמה שיעורו תניא רבי אלעזר בן יעקב אומר משקל עשרה זוז: זונין על לבי מדרשא אמר להו רבותי אבנים של בית הכסא שיעורן בכמה אמרו לו כזית כאגוז וכביצה אמר להו וכי טורטני יכנים [ד]נמנו וגמרו מלא היד תניא [ד]רבי יוסי אומר כזית כאגוז וכביצה [ה]ר"ש ברבי יוסי אומר משום אביו מלא היד: ת"ר (בשבת) [ו]ג' אבנים מקורזלות מותר להכנים לבית הכסא וכמה שיעורן ר"מ אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה [ז]אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא כמחלוקת כאן כך מחלוקת באתרוג התם מתני' הכא ברייתא אלא כמחלוקת באתרוג כך מחלוקת כאן אמר רב יהודה [ה]אבל לא את הפאיים מאי פאיים אמר רבי זירא כרשיני בבלייתא °אמר רבא [ו]אסור למשמש בצרור בשבת כדרך שממשמש בחול מתקיף לה מר זוטרא ליסתכן כלאחר יד אמר רבי ינאי [ז]אם יש מקום קבוע לבית הכסא מלא היד אם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר מיתיבי [ט]עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות ואלו הן האוכל עלי קנים ועלי גפנים ולולבי גפנים ומוריגי בהמה בלא מלח ושדרו של דג ודג מליח שלא בישל כל צורכו והשותה שמרי יין והמקנח בסיד ובחרסית [י]בצרור שקינח בו חברו ויש אומרים אף התולה עצמו בבית הכסא[כ] לא קשיא הא בלח הא ביבש ואיבעית אימא כאן מצד אחד וכאן מב' צדדין ואיבעית אימא הא דידיה הא דחבריה א"ל אביי לרב יוסף [ח]ירדו עליה גשמים ונשטשטשו מהו א"ל אם היה רישומן ניכר מותר בעא מיניה רבה בר רב שילא מרב חסדא

מתני' תרווד. כף קוליי"ר: **חף.** קס"ד דפותחת של [ל]חף עצמה ושיעורה נפיש מתרווד: **כרכר.** עץ יש לאורגין וראשו חד: **כדי לזרוק בבהמה.** דלא טרח איניש למשקל צרור משום עוף להבריחו דקלא בעלמא דרמי ליה אזיל ליה: **גמ' והא קיי"ל דשיעורא דרבנן נפיש.** גבי לעשות תלאי: **חפי פותחת.** שינים הקבועים בה ולא היא עצמה ועושים אותם מעצם: **חפי פותחת טהורין.** דכל זמן שלא חברן בה אינן ראויין לכלום: **טמאין.** דכלי עצם ככלי מתכות ופשוטיהן טמאין בהכל שוחטין (חולין דף כה:). ולאו משום דמחובר לפותחת וכל המחובר לטהור טהור פותחת יש לה בית קיבול ומקבל מפתח: **ושל גל.** ואם הפותחת הזאת אינה של כלים כגון של שידה ומגדל אלא של גל כמו [מ]טרוקי גלי כגון דלתות שערי החצר אע"פ שחברן בפותחת הואיל וחבור זה בדלת היא ודלת בנין מחובר לקרקע טהורין: **סכוכית.** זכוכית ועל שם שסוכין (א) קרי סכוכית ועל שם שהיא זכה קרי זכוכית: **והוא שמרגשת.** הבהמה בצרור זה בהכאתו: **שיעורן בכמה.** להתחייב עליהן אי נמי לטלטלן בחצר ולהכניסן לבית הכסא ואידי ואידי חד שיעורא הוא דבמידי דחזי להו מיחייב על הוצאתו: **כזית כאגוז כביצה.** שלש מכניסין לקינוח ומקנח זו אחר זו אחת כזית ואחת כאגוז ואחת כביצה בתחלה מקנח פי הרעי (ב) בקטנה להסיר רעי הנדבק שם שהגדולה [נ]פוחסת ומלכלך סביבותיו: **טורטני.** מאזנים יכנים לשם לשקול: **מלא היד.** בין שלשתן או אפילו הן ד' וה' ובין כולן מלא היד: **מקורזלות.** [ס]ביקועו' שיהיו ראויות לקינוח: **מותר להכניס.** בתוך ד' אמות או בחצר דלא ליתסר לטלטולינהו: **כאגוז.** כל אחת ואחת: **התם מתני'.** פלוגתא דאתרוג מתני' היא במסכת סוכה[ע] והיא סדורה בפי התלמידים: **והכא ברייתא.** ויש הרבה תלמידים שלא שנאוה והוא תולה הידועה בשאינה ידועה: **כך מחלוקת כאן.** ולסימנא בעלמא אמרה דלא תשכח לגירסא דברייתא ואם תשכחנה הזכר ממשנתך דאתרוג: **אבל לא הפאיים.** כמו שקל פיסת רגב (סנהדרין דף סד.) שקורין גליסט"א דהואיל ומיפרכה לא חזי לקינוח ואסורה לטלטל: **כרשיני בבלייתא.** הכי מיקרו משום שבבל ארץ לחה היא והמחרישה מעלה רגבים: **למשמש.** הנצרך ליפנות ואינו יכול ליפנות אמרינן לקמן בפירקין[פ] דממשמש בצרור בנקב והוא נפתח. וקא סלקא דעתך דקאמר ובשבת אסור למשמש כלל כדרך שממשמשים בחול: **ליסתכן.** דאמר מר (תמיד פ"א דף כז:) עמוד החוזר מביא אדם לידי הדרוקן: **ומשני כלאחר יד.** האי כדרך דקאמר רבא כדרך הממשמש בחול בלא שינוי משום הסרת נימין אבל כלאחר יד כגון אוחז צרור בב' אצבעותיו שפיר דמי: **אם יש מקום קבוע לבה"כ.** שאם ישתיירו לו ערבית יקנח בהם שחרית מכניס שם מלא יד: **כהכרע.** כשיעור המכריע כאגוז. נפיש מכזית וזוטר מכביצה: **מדוכה קטנה.** °מלאכתה לאיסור אסור לטלטל: **ואם יש עליה עד.** קנוח המעיד שעשויה לכך מותר לטלטלה לקינוח: **תחתוניות.** פיג"ש: **לולבי גפנים.** אותן פיצולין הגדלין בגפן וקורין וודיל"ש: **מוריגי בהמה.** כל בשר שיש בבהמה העשוי כמורג שהוא פגוס וחרוקה כמורג חרוץ חדש כלומר כל מקום שאין הבשר חלק כגון קליפת הלשון וכגון החיך שיש בו כמין קולין וכפגימות וכבית[צ] הכוסות: **שקינח בו חבירו.** אסיד ואחרסית נמי קאי: **התולה.** שאינו יושב. אלמא קינח בו חברו לא חזי לקינוח ורב ששת אמר לעיל אם יש עליה עד מותר: **לח.** לא חזי יבש חזי: **מצד אחד.** באותו צד שקינח בו חבירו לא חזי לקינוח אבל בצד שני חזי: **דידיה.** שהיה קינוח שעליה שלו: **ונשטשטשו.** אותו עד: **מהו.** מי בטיל לייחוד דידהו או לא: **אי רשומו ניכר מותר.** דכיון דמאים לא חזי לבשמים ולא מיבטל ליה מבית הכסא:

מהו

חפי פותחת טהורין. פי' בקונטרס שינים של עצם[א] ועושין אותם בפותחת (ג) לפתוח וקודם שלא נקבעו אין ראוין לכלום קבען בפותחת טמאין דכלי עצם כמתכות ופשוטיהם טמאים כדאמר בהכל שוחטין (חולין דף כה:) ולאו משום דמחובר לפותחת והמחובר לטהור טהור פותחת יש לה בית קיבול דמקבלת מפתח ומה שפירש דפשוטי כלי עצם טמאים כדאמר בהכל שוחטין לא דק דהתם[ב] לא איירי אלא בגולמי כלי עצם[ג] [ק]אבל פשוטי כלי עצם הא תנן ומייתי לה בפ"ק (דף טו:) כלי עץ כלי עור כלי עצם כלי זכוכית פשוטיהן טהורין ומה שפירש דחפין הן של עצם קשה לר"י דגבי כלי מתכות מיתניא בתוספתא דכלים ועוד דאי בשלא נקבעו אין ראוין לכלום אם כן פשיטא דטהורין ומה שפי' שפותחת[ד] יש לה בית קיבול לקבל המפתח [ה]הא לא חשיב בית קיבול שאין המפתח עשוי לטלטל ע"י אותו בית קיבול כמו הקיטע יוצא בקב שלו (לעיל דף סו.) דטהור כשאין בו בית קיבול כתיתין[ו] דפי' בקונט' דמה שמניח ראש שוקו בתוכו לא חשיב בית קיבול שאין השוק מיטלטל על ידו ועוד דפי' דפותחת גורמת טומאה לחף אדרבה תנן במס' כלים בפי"ג (משנה ו) [ז]פותחת של עץ וחפין של מתכת טמאה פותחת של מתכת וחפין שלה של עץ טהורה אלמא בתר חפין אזלינן ואע"ג דמשמע דאתיא כרבי נחמיה דלא אזיל בתר מעמיד אלא בתר תשמיש דהיינו חותם ברייתא דשמעתי' נמי נראה לר"י דאתיא כוותיה דקתני סיפא דהכא טבעת של מתכת וחותם של אלמג ר' נחמיה מטהר ונראה לר"י דבחפין של מתכת איירי ואע"פ שלא נקבעו ראויין הם קצת ליתנם בפותחת[ח] ואפילו הכי טהורין דגולמי כלי מתכות טהורין קבען בפותחת טמאין שנגמרה מלאכתן וכן משמע בסמוך דטעמא משום גמר מלאכה דקתני ושל גל אע"פ שחברן לדלת כו' דמשמע מה שקבען לדלת יש לו לגרום טומאה אלא כיון שאין להם פותחת (ד) [וחף] קבוע בגל טהור:

אסור למשמש בצרור. פירש בקונטרס הנצרך לפנות ואינו יכול אסור[ט] משום הסרת נימין וא"ת והא' רבא בדבר שאין מתכוין סבר[יא] כר"ש בספ"ב דבילה (דף כג.) וכה"ג פריך לקמן[יב] לרבי יוחנן דאסר[יג] משום הסרת נימין ויש לומר דהכא במשמוש צרור[יד] הוי פסיק רישיה[טו]:

ואם לאו כהכרע. [טז]ונראה לר"ת כגירסת ר"ח ואם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים[יז] והכרע פי' רגל כמו כרעי המטה וכן מפרש בירושלמי [ה"ו] כמלא רגל מדוכה קטנה של בשמים: [ר]**אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר.** מילתא באפי נפשה היא פירוש מותר לקנח בה אפילו גדולה יותר מכביצה או אם יש הרבה ממלא היד מותר ליטול כולן דכיון דיש עליהן עד[יח] הוכנו כולן:

מהו

מסורת הש"ס

א) [גי' הערוך הכרכד], ב) [לעיל פ.], ג) [תוספת' פ"ט], ד) [תוספת' פי"ד], ה) (צ"ל ר' ישמעאל בר' יוסי כ"א בתוספתא), ו) סוכה לו:, ז) [שם: ע"ש], ח) ברכות נה., ט) ס"א שמנה, י) והמקנח כ"ה בס"י ובברכות, כ) ס"א יותר מדאי, ל) רש"ל גורס של עץ (עצמה) ושיעורה וגי' מהר"מ של עצם עצמה, מ) [ברכות כח.], נ) בר"ן איתא פוכסת [ר"מ], ס) מקורזלות בקור"ש בלע"ז שיהיו חדודות וראויות לקינוח כצ"ל רש"ל, ע) [דף לד:], פ) [דף פב.], צ) בס"א: בבית, ק) כלים פ"ב מ"א, ר) רש"ל וב"ח ומהר"מ כתבו דזהו דיבור אחד עם דיבור שלמעלה,

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא אסור למשמש בצרור. בר"ש פ"ז מ"ד דטהרות הי' לו הגי' כאן לשמש: רש"י ד"ה מדוכה קטנה מלאכתה לאיסור. עיין לקמן דף קכג ע"א ברש"י ד"ה הני נמי עלי ומדוכה וצ"ע:

רבינו חננאל

חף א)דתני הכא וחפי(ם) דתניא הכא, שיניים, שעשו (שויים) [שיניים] מחתיכה של עץ וקורין בלשון פרסי דנר אגנאת, מ[י]ן נודעים בבבל. [ו]יש חפים בנגר שהן תלויין ועומדים כקבורים בתוך העץ שהוא בית הנגר, ונקרא אלקפי', ובעץ שהוא הנגר נקבים מוכנים להן (כ)שמתכוונין נגדן נופלין ונכנסין להן, ואלה הן של גל ובהן נסגר, והמפתח יש בו חפין בולטין מכוונין כנגדן מכניסין אותו בחלל שבנגר וחפין מעלין את החפין של גל והוא נפתח. ואף שבדלת טהורין לעולם [מפני] שהן מחוברים לקרקע, ושבמפתח טהורין עד שיקבעו בפותחת ואז הוויין מכלל הכלי. **זוז** וזוזין (מצריך) [ודנרין] כולן אחד הן. וכן כששאל זונין כמה שיעור אבנים מקורזלות שאדם מעבירן בכרמלית יתר מד' אמות ומקנח בהן, ואמרו לו כזית, כאגוז, כביצה. אמר להן (ומטמטני) [וכי טורטני] יכניס, פירוש היש לו מאזנים שישקול השיעור הזה. נמנו וגמרו הכל מותר עד (אלא) [מלא] היד. **וכן** א"ר ישמעאל בר' יוסי משום אביו, וכן הלכה. אבל פלוגתא דר"מ ור' יהודה דפליגין הכא כי היכי דפליגי באתרוג, עיקרן תרוייהו (ובדמנו וגמרו) [כדנמנו וגמרו]. **פייס** דקא מפרש ליה קרשיני בבליאתא, שהוא אדמה שהוא קרוב להתפרך ולהתכתת, ואינה אבנים ולא לבנים שרופות דקריין אגורי. **אמר** רבא לא ימשמש בצרורות בשבת, כדי להחליקן שלא ישרטו את בשרו, ונמצא בא לידי כתישה או טחינה [שכל כי האי גוונא כטחינה דאמי]. ולא יעשה כדרך שהוא ממשמש בחול. מתקיף לה מר זוטרא והיאך יסתכן, אלא כלאחר יד. [נ"א: מתקיף מר זוטרא ואם לא יחליק נמצא מסתכן. ופרקינן אלא משמש כלאחר יד]. ויש מפרשין כדי לחכך ולנקות את עצמו כדרך שהוא ממשמש בחול. ואף לא (יסתכן) בעובי שם טינוף, אלא מתחכך ומתנקה כלאחר יד שמוצא שינוי מן החול. **ופירוש** דברי ר' ינאי, אם יש מקום קבוע לבית הכסא שנפנה בו מטלטל לשם שלש אבנים מקורזלות, כל אחד [כ]מלא היד [כדי] לקנח בהן, ואע"פ שיש ממקום שנוטלן עד בית הכסא הקבוע אמות הרבה [ד' אמות]. אבל אין מקום קבוע אלא אם יש בידו אבנים סובב בבקעה לראות אנה ישב, אין לו (לשנות) [לשאת] אלא בהכרע מדוכה קטנה של בשמים. [אמר ר' יוסי לא אמרו אלא של בתים אבל לא של בשמים]. והיינו שמעין פירושא הכרע מדוכה קטנה [ראשה] של בוכנא שדורכין בו והוא (מקנח) [מקום] שמעבירין אותו בתוך המדוכה לשחוק בו. וראינו בתלמוד ארץ ישראל מלא רגל מדוכה קטנה של בושם. **אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר.** פירשו רבינו עד, כגון סמרטוט או פקולין כדתנן התם מ(מ)שמשת בב' עדים, והן הן תיקוניה ועיותיה. והכי קאמר אע"פ (שנשתנה) [שנתקנח] בה כבר, הרי הוא מותר ליטלה ולהתקנח בה. [נ"א: אע"פ שנתקנח בה כבר ויש בה עד, מותר להתקנח פעם אחרת]. **מיתיבי עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות**, ואחת מהן המקנח בצרור שקינח בו חבירו. ופירקו כמה פירוקין, אם לח הוא לא יקנח בו שמביאו לידי תחתוניות ואם יבש מותר. איבעית אימא אם קינח בו חבירו מצד אחד מקנח הוא מצד אחר, ואם קנח חבירו משני צדדין חושש. אבע"א אפילו צרור שהוא קינח בו כבר גם עכשיו חוזר ומקנח ביה, ואם חבירו קינח בה בא הוא לידי תחתוניות. [נ"א: או אבעית אימא בצרור שקנח בו חבירו, וכי קתני רב ששת דמותר להתקנח בו עכשיו, בצרור שקנח בו בעצמו]. כך שמענו פירושו, שאם נראו לו אבנים מקורזלות דבוק עם הקרקע (מורידה) [בירידת] גשמים, [ונטשטש העפר מעליהן ונמחק מהו לטלטלן], וזהו טשטוש, דתניא התם נטשטשו ואין עושין פירות מי חיישינן שמא יהא (כסות) [כסותר] או כטוחן. ואמרו אם היה רישומן ניכר של אבנים, מותר לו ליטלן ולקנח בהן. [נ"א: מר ליה [אביי] לר' יוסף **ירדו** גשמים על האבנים המחוסין בעפר ונטשטשו, כלומר נמחק העפר מעליהן, מהו לטלטלן בשבת. ואמר ליה אם היה רישומן ניכר מותר. כלומר רישום האבנים ניכר מאתמול מותר עכשיו לטלטלן ולא חיישינן שמא יבוא לקפלם ונמצא כסותר או כטוחן. נטשטשו גרסינן בעניין השטר נמחק או נטשטש, ותניא נטשטשו ואין עושין פירות].

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה יב:

כה ב ג שם הלכה יא:

כו ד מיי' פכ"ו שם הל' ד סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שיב סעיף א:

כז ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

כח ו מיי' שם הל' ה' טור ושו"ע שם ס"ז:

כט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

ל ח מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ג:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה סכוכית וכו' שסוכין בה קרי: (ב) ד"ה כזית וכו' מקנח פי הנקב בקטנה: (ג) תוס' ד"ה חפי וכו' בפותחת' של עץ לפתוח וקודם שנקבעו כצ"ל ותיבת שלא נמחק: (ד) בא"ד אלא כיון שאין להם פותחת ואף קבוע בגל טהור. נ"ב פירוש מדקתני [אע"פ שחיברן בדלת וקבען במסמרי'] משמע דה"ק לא מיבעיא [היכא דחיברן] ואח"כ הסירן דלא מקרי [נגמרה מלאכתן דודאי טהור] אלא אפי' היכא [דקבוע בגל במסמרי' דנגמרה מלאכתן] אפילו הכי טהור] וזה שכתבו התוס' כיון שאין להם פותחת דאי דשל גל [מיירי ג"כ בפותחת מאי אע"פ דקאמר הא כיון שקבען בפותחת כבר נגמרה מלאכתן כמו ברישא ואם כן כשלא קבען במסמרים טמאין ועיקר הטעם דשל גל טהורין מחמת חבורן לקרקע ומאי אע"פ שחיברן]:

לעזי רש"י

קוליי"ר. כף (של סכו"ם).

בקור"ש (במסוה"ש) **[ביקודי"ש].** חדות, בעלות שפה חדה.

גלישט"א. רגב אדמה.

פיגי"ש. תאנים (טחורים בצורת תאנים).

וודיל"ש [וידילי"ש]. קנוקנות.

מוסף רש"י

מותר להכניס לבית הכסא. בתוך ד' אמות, ובהכ"ס בשדה ואינו מוקף מחיצות ואין כאן אלא טלטול דרבנן, ומשום כבוד הבריות לא גזור (סוכה לו:). **כאגוז.** קסבר בהכי חזיא לקינוח אבל גדולה לא חזיא (שם). **התולה.** שאינו יושב אלא על ברכיו, שמתוך כך נקביו נפתחים יותר מדי (ברכות נה.).

מוסף תוספות

א. דדומיא דמתני' הוא. חי' הר"ן. ב. דאמרינן וכו' שאני כלי עצם הואיל ודמיהן יקרים ככלי מתכות דמו. ריטב"א. ג. שגולמיהן טהורין כגולמי כלי מתכות כל זמן שמחוסרים שום תיקון ויפוי הואיל ודמיהן יקרים. וריטב"א. [ועי' מהר"ם]. ד. מקבלת טומאה. תוס' הרא"ש. ה. קשה. תוס' הרא"ש. ו. אע"פ שיש בו בית קיבול ראש שוקו. תוס' הרא"ש. ז. עץ המשמש את המתכת טמא ומתכת המשמש את את העץ טהור כיצד. תוס' הרא"ש. ח. שאם אין ראויים כלל עד שיקבעם בפותחת פשיטא דטהורין ולא איצטריכא ליה למיתני. תוס' הרא"ש. ט. למשמש. תוס' הרא"ש. י. דבר שאין מתכוין הוא [והרי]. ריטב"א. יא. מותר. ריטב"א. יב. בשמעתין. תוס' הרא"ש. יג. לקנח בחרס. ריטב"א. יד. שאינו עושה כדי לקנח אלא להרחיב הנקב. חי' הר"ן. ע"י מישוש הרבה. ריטב"א. [ועי' מהרש"א]. טו. ולא ימות דמודה ר' שמעון. ריטב"א. טז. פרש"י ז"ל ואם לאו, כשיעור הבינוני שהוא מכריע ביניהם דהיינו כאגוז, ובתר הכי קאמר מילתא אחריתי. רמב"ן. יז. והכי קאמר ואם לאו כלומר שאין לו מקום קבוע לבית הכסא לא התירו לו מלא היד אלא אבן אחת כהכרע מדוכה קטנה של בשמים, כלומר כמשקלה. חי' הר"ן. יח. כלומר שקינוח ניכר בו ומעיד שכבר קנח בו מותר לטלטל כולן שכבר. פסקי הרא"ש סימן ג'.

א) עיין ערוך ערך חף א'.